

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (пети състав)

5 юни 2014 година*

„Член 101 ДФЕС — Обезщетяване на вредите, причинени от забранен с тази разпоредба картел — Вреди, произтичащи от по-високата цена, прилагана от предприятие в резултат от забранен картел, в който то не участва („Umbrella pricing“) — Причинно-следствена връзка“

По дело C-557/12

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Oberster Gerichtshof (Австрия) с акт от 17 октомври 2012 г., постъпил в Съда на 3 декември 2012 г., в рамките на производство по дело

Kone AG,

Otis GmbH,

Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH,

Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH,

ThyssenKrupp Aufzüge GmbH

срещу

ÖBB Infrastruktur AG,

СЪДЪТ (пети състав),

състоящ се от: Т. von Danwitz, председател на състав, Е. Juhász, А. Rosas (докладчик), D. Šváby и С. Vajda, съдии,

генерален адвокат: J. Kokott,

секретар: V. Tourrès, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 12 декември 2013 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Kone AG, от Н. Wollmann, Rechtsanwalt,

— за Otis GmbH, от D. Hauck и E. Hold, Rechtsanwälte,

* Език на производството: немски.

- за Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH и Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH, от А. Traugott и S. Riegler, Rechtsanwälte,
- за ThyssenKrupp Aufzüge GmbH, от А. Reidlinger, Т. Kustor и Е. Rittenauer, Rechtsanwälte,
- за ÖBB Infrastruktur AG, от А. Egger, Rechtsanwalt,
- за австрийското правителство, от С. Pesendorfer, в качеството на представител,
- за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от P. Gentili, avvocato dello Stato,
- за Европейската комисия, от G. Meessen и P. Van Nuffel, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 30 януари 2014 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 101 ДФЕС.
- 2 То е представено в рамките на спор на Kone AG (наричано по-нататък „Kone“), Otis GmbH (наричано по-нататък „Otis“), Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH (наричано по-нататък „Schindler Aufzüge und Fahrtreppen“), Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH (наричано по-нататък „Schindler Liegenschaftsverwaltung“) и ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (наричано по-нататък „ThyssenKrupp Aufzüge“), предприятия, които са участвали в картели на пазара на услугите за монтаж и поддръжка на асансьори и ескалатори в няколко държави членки, с ÖBB-Infrastruktur AG (наричано по-нататък „ÖBB-Infrastruktur“), дъщерно дружество на Österreichische Bundesbahnen (австрийската железница) по повод на възможността да се получи обезщетение за вреди, претърпени поради високи цени, прилагани при сключването на договори с предприятия, които не са участвали в тези картели.

Правна уредба

- 3 Текстът на член 1295 от австрийския Общ граждански кодекс (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, наричан по-нататък „ABGB“) е следният:

„Всеки може да поиска поправка на вредата от лицето, която виновно я е причинило; вредата може да е причинена от неизпълнение на договорно задължение или да няма връзка с договор“.
- 4 В съответствие с член 1311, второ изречение от ABGB за причинената вреда отговаря лицето, което е „нарушило закон, целящ да предотврати настъпването на случайни вреди“ („защитен закон“).

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

- 5 Поне от 80-те години Kone, Otis, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen, Schindler Liegenschaftsverwaltung и ThyssenKrupp Aufzüge са прилагали в широк мащаб в няколко държави членки споразумение, за да си поделят пазара на асансьори и ескалатори.

- 6 На 21 февруари 2007 г. Европейската комисия налага на Kone, Otis, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen и на Schindler Liegenschaftsverwaltung глоба в общ размер от 992 милиона евро поради участието им в картели на пазара на услугите за монтаж и поддръжка на асансьори и ескалатори в Белгия, Германия, Люксембург и Нидерландия.
- 7 С решение от 8 октомври 2008 г. Oberster Gerichtshof, действащ като въззивна инстанция в областта на картелното право, потвърждава определението от 14 декември 2007 г., с което Kartellgericht (съдът в областта на конкуренцията) е наложил глоби на Kone, Otis и Schindler Aufzüge und Fahrtreppen, както и на още две дружества. Тъй като ThyssenKrupp Aufzüge е решило да даде показания, за да се ползва от освобождаването от глоба или от намаляването на нейния размер, предприятието не е участвало в картелното производство.
- 8 Разглежданият в главното производство картел (наричан по-нататък „разглежданият картел“) е имал за цел да гарантира на облагодетелстваното предприятие по-висока цена от тази, която би могло да приложи при нормални конкурентни условия. Той изкривява пазара, и по-специално развитието на цените в сравнение с това, което би се наблюдавало при наличие на такива условия.
- 9 Според запитващата юрисдикция участниците в този картел са се опитали да постигнат съгласуваност по отношение на доста над половината от обема на пазара на нови съоръжения на територията на цяла Австрия. Повече от половината от съответните проекти са били разпределени по общо съгласие, поради което съгласуваност е била налице по отношение на най-малко една трета от обема на пазара. Приблизително две трети от съгласуваните проекти са били осъществени според планираното. В една трета от случаите проектите са били възложени или на трети спрямо картела предприятия (извън картела), или на някой от участниците в картела, който не е спазил уговорката за разпределението им, като е дал по-ниска оферта. Установено е и наличието на проекти, разпределяни по общо съгласие в рамките на двустранни договорености. В резултат от действията на участниците в разглеждания картел дори в последните години преди 2004 г. пазарните цени се променят съвсем незначително, а пазарните дялове на заинтересуваните лица остават практически едни и същи.
- 10 Позовавайки се на „ефекта на ценовия чадър“ („umbrella effect“), ÖBB Infrastruktur иска от жалбоподателите в главното производство поправянето на вреда, оценена на стойност от 1 839 239,74 EUR, произтичаща от това, че то е закупило от неучастващи в разглеждания картел трети предприятия асансьори и ескалатори на цена, по-висока отколкото би била определена в отсъствието на картел, тъй като посочените трети предприятия се възползвали от съществуването на картела, за да си определят завишени цени.
- 11 Първоинстанционната юрисдикция отхвърля иска на ÖBB Infrastruktur, но въззивната юрисдикция го уважава.
- 12 Сезиран от жалбоподателите по главното производство, Oberster Gerichtshof иска да установи условията за прилагане на отговорността на участниците в картел с оглед на член 101 ДФЕС и практиката на Съда, и по-специално на решенията Courage и Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465), Manfredi и др. (C-295/04—C-298/04, EU:C:2006:461), както и Pfeiderer (C-360/09, EU:C:2011:389).
- 13 Съгласно практиката на австрийските юрисдикции лицата, които искат обезщетение в рамките на режима на извъндоговорна отговорност, трябва да установят адекватна причинно-следствена връзка и отношение на противоправност, а именно нарушаване на защитен закон по смисъла на член 1311 от ABGB.
- 14 Запитващата юрисдикция посочва, че в приложение на понятието за адекватна причинно-следствена връзка причинителят на вредите отговаря за поправянето на всички, включително случайни последици, чието евентуално настъпване би могъл in abstracto да

предвиди, но не и за поправянето на нетипичните последици. Според посочената съдебна практика, когато предприятие извън картела получава изгода от ефекта на ценовия чадър, няма адекватна причинно-следствена връзка между картела и евентуално понесената от купувача вреда, тъй като ставало дума за косвена вреда, странична последица от самостоятелно решение, което лице извън картела е взело по свои собствени търговски съображения. Счита се, че последиците за определен конкурент, породени от пазарното положение, променено от участниците в картела, стопанските изводи, които той прави въз основа на това положение за своето предприятие и за своите продукти, както и търговските решения, които взема при тези обстоятелства, по-специално по отношение на ценообразуването, се определят до голяма степен от редица фактори, които нямат никаква връзка с картела.

- 15 По въпроса за противоправността Oberster Gerichtshof е постановил, че съгласно доктрината за защитната цел на нормата причиняването на имуществени вреди води до възникване на задължение за обезщетяването им само когато противоправността на увреждането произтича от неизпълнението на договорни задължения или от нарушаването на абсолютни права или на защитни норми. Определящо е да се установи дали целта на нормата, която причинителят на вредите е нарушил, е защитата на интересите на увредения. Това не се наблюдава при практиката на ценовия чадър („umbrella pricing“), която не предполага отношения на противоправност. Противоправните действия на участниците в картела са насочени към увреждането на онези лица, които купуват продуктите им на поддържаните от тях изкуствено високи цени. Вредите, причинени от ценовия чадър, били само странична последица от самостоятелно решение, взето от търговец извън картела по негови търговски съображения.
- 16 Запитващата юрисдикция подчертава, че въпросът дали правото на Съюза изисква да се обезщетяват вредите, произтичащи от ефекта на ценовия чадър, далеч не получава еднозначен отговор в доктрината нито в Австрия, нито в Германия. Предвид предимството на правото на Съюза поставеният въпрос е от решаващо значение, тъй като не е сигурно дали отхвърлянето на правото на обезщетение е съвместимо с изведения от Съда принцип на ефективност.
- 17 Поради това Oberster Gerichtshof решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли член 101 ДФЕС (членове 81 ЕО, 85 ДЕО) да се тълкува в смисъл, че всяко лице може да иска обезщетение от участниците в картел и за вредите, които му е причинил търговец извън картела, който под чадъра на увеличените пазарни цени е повишил цените на своите продукти повече, отколкото би ги повишил при липсата на картел (т.нар. „umbrella pricing“), така че изведеният от Съда [...] принцип на ефективност да изисква присъждането на обезщетение съгласно националното право?“.

По преюдициалния въпрос

- 18 Тъй като съдържанието на членове 85 ДЕО, 81 ЕО и 101 ДФЕС е до голяма степен идентично, по-долу се прави позоваване единствено на действащия в момента член 101 ДФЕС.
- 19 С поставения въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали член 101 ДФЕС не допуска тълкуване и прилагане на правото на държава членка, съгласно което по правни съображения категорично е изключено участващите в картел предприятия да носят гражданска отговорност за вреди, които произтичат от цените, определени с оглед на действията на този картел от предприятие извън него на равнище, по-високо отколкото в отсъствието на картела.

- 20 Следва да се напомни, че член 101, параграф 1 ДФЕС и член 102 ДФЕС имат директен ефект в отношенията между частноправни субекти и предоставят права на правните субекти, които националните юрисдикции трябва да охраняват (вж. решения BRT и *Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs*, 127/73, EU:C:1974:25, т. 16, *Courage* и *Crehan*, EU:C:2001:465, т. 23, както и *Manfredi* и др., EU:C:2006:461, т. 39).
- 21 Пълната ефективност на член 101 ДФЕС, и по-специално полезното действие на забраната, установена в неговия параграф 1, биха били поставени под въпрос, ако не е възможно всеки да иска да бъдат поправени вредите, които евентуално е претърпял от договор или поведение, който/което може да ограничи или наруши конкуренцията (решения *Courage* и *Crehan*, EU:C:2001:465, т. 26, *Manfredi* и др., EU:C:2006:461, т. 60, *Otis* и др., C-199/11, EU:C:2012:684, т. 41 и *Donau Chemie* и др., C-536/11, EU:C:2013:366, т. 21).
- 22 В този смисъл всеки има право да иска да бъдат поправени претърпените от него вреди, когато съществува причинно-следствена връзка между тези вреди и картел или практика, забранен(а) от член 101 ДФЕС (решения *Manfredi* и др., EU:C:2006:461, т. 61 и *Otis* и др., EU:C:2012:684, т. 43).
- 23 Правото на всяко лице да иска поправянето на такава вреда всъщност укрепва действието на правилата на Съюза в областта на конкуренцията и може да възпре склучването на споразумения и следването на практики, най-често скрити, които могат да ограничат или нарушат конкуренцията, като по този начин се допринася за поддържането на ефективно равнище на конкуренция в Европейския съюз (решения *Courage* и *Crehan*, EU:C:2001:465, т. 27, *Manfredi* и др., EU:C:2006:461, т. 91, *Pfleiderer*, EU:C:2011:389, т. 29, *Otis* и др., EU:C:2012:684, т. 42 и *Donau Chemie* и др., EU:C:2013:366, т. 23).
- 24 В отсъствието на правна уредба на Съюза в тази област правилата за упражняване на правото да се търси обезщетение за вредите, произтичащи от картел или забранена от член 101 ДФЕС практика, включително относно прилагането на понятието „причинно-следствена връзка“, трябва да се уредят от националната правна система на всяка държава членка при спазване на принципите на равностойност и ефективност (решение *Manfredi* и др., EU:C:2006:461, т. 64).
- 25 В този смисъл правилата, приложими относно съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които субектите черпят от непосредственото действие на правото на Съюза, не трябва да са по-неблагоприятни от правилата относно сходни съдебни производства по вътрешното право (принцип на равностойност) и не трябва да правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на Съюза (принцип на ефективност) (вж. решения *Courage* и *Crehan*, EU:C:2001:465, т. 29, *Manfredi* и др., EU:C:2006:461, т. 62, *Pfleiderer*, EU:C:2011:389, т. 24 и *Donau Chemie* и др., EU:C:2013:366, т. 27).
- 26 В това отношение и конкретно в областта на правото на конкуренция тези правила не трябва да възпрепятстват ефективното прилагане на членове 101 ДФЕС и 102 ДФЕС (вж. решения *VEBIC*, C-439/08, EU:C:2010:739, т. 57, *Pfleiderer*, EU:C:2011:389, т. 24 и *Donau Chemie* и др., EU:C:2013:366, т. 27).
- 27 По делото, предмет на главното производство, *ÖBB Infrastruktur* твърди, че част от претърпените от него вреди са причинени от разглеждания картел, който е позволил на пазара да се поддържа толкова висока цена, че неучастващите в картела конкуренти също са могли да се възползват от тази пазарна цена, по-висока отколкото би била в отсъствието на посочения картел, независимо дали във връзка с маржа на печалбата или просто с оцеляването си, при положение че структурата на разходите им би била такава, че в резултат от наличието на нормални условия на конкуренция те биха се оказали елиминирани от пазара.

- 28 Заинтересуваните страни, представили становища пред Съда, не оспорват, че при наличие на определени обстоятелства явлението ценови чадър („umbrella pricing“) се приема за една от възможните последици от даден картел. За сметка на това жалбоподателите в главното производство оспорват основно възможността правото на Съюза да се тълкува в смисъл, че допуска отправянето на претенции за обезщетение, основаващи се на съществуването на ценови чадър („umbrella claims“).
- 29 В тази връзка следва да се отбележи, че пазарната цена е едно от основните обстоятелства, които предприятието отчита, когато определя цената, на която предлага своите стоки или услуги. Когато картелът успее да поддържа изкуствено завишена цена за някои продукти и са налице определени условия на пазара, свързани по-специално с естеството на продукта или размерите на пазара, обхванат от картела, не може да се изключи конкурентно предприятие, което не членува в картела, да реши да определи цена на предлагане в размер, по-висок отколкото би избрало при нормални условия на конкуренция, тоест в отсъствието на посочения картел. В такъв контекст дори определянето на цена на предлагане да се счита за напълно самостоятелно решение, прието от предприятие, което не участва в картел, все пак следва да се приеме, че това решение е могло да се вземе при съобразяване с изкривена от този картел пазарна цена, което следователно е в разрез с правилата за конкуренция.
- 30 Оттук следва, че противно на поддържаното от Schindler Aufzüge und Fahrtreppen и Schindler Liegenschaftsverwaltung, обстоятелството, че клиент на предприятие, което не членува в картел, но се ползва от икономическите условия на ценовия чадър, претърпява вреда заради цена на предлагане, по-висока отколкото в отсъствието на този картел, се числи към възможните последици от този картел, които няма как да не са известни на участниците в него.
- 31 Що се отнася до разглежданата в главното производство национална правна уредба, от акта за преюдициално запитване е видно, че австрийското право категорично изключва правото на обезщетение в случай като този по главното производство, тъй като причинно-следствената връзка между претърпяната вреда и съответния картел в отсъствието на договорни отношения с участник в този картел се счита за прекъсната от самостоятелното решение на предприятието, което не участва в картела, но поради съществуването на последния е определило цена, защитена от ценовия чадър („umbrella pricing“).
- 32 Наистина, както бе припомнено в точка 24 от настоящото решение, по принцип правилата относно прилагането на понятието „причинно-следствена връзка“ трябва да се уредят в националната правна система на всяка държава членка. От практиката на Съда, цитирана в точка 26 от настоящото решение, обаче произтича, че тези национални правила трябва да гарантират пълната ефективност на правото на Съюза в областта на конкуренцията (вж. в този смисъл решение VEBIC, EU:C:2010:739, точка 63). Така посочените правила трябва конкретно да отчитат преследваната от член 101 ДФЕС цел, насочена към това да гарантира запазването на ефективна конкуренция без нарушения на вътрешния пазар и съответно на цени, определяни в резултат от свободната конкуренция. При това положение Съдът е приел, както бе припомнено в точка 22 от настоящото решение, че националните правила трябва да признаят на всеки правото да иска да бъдат поправени претърпените от него вреди.
- 33 Пълната ефективност на член 101 ДФЕС обаче би била поставена под съмнение, ако по категоричен начин и независимо от конкретните обстоятелства по случая правото на всеки да иска да бъдат поправени претърпените от него вреди би било поставено в зависимост от страна на националното право от наличието на пряка причинно-следствена връзка едновременно с изключването на това право поради обстоятелството, че съответното лице е имало договорни отношения не с участник в картела, а с предприятие, което не участва в него, но чиято ценова политика въпреки това е следствие от това, че картелът е допринесъл за нарушаване на механизмите на ценообразуване, приложими в рамките на конкурентни пазари.

- 34 Следователно пострадалият от ценовия чадър („umbrella pricing“) може да получи обезщетение за претърпените вреди от участниците в картел, макар да не е имал договорни отношения с тях, при положение че се установи с оглед на обстоятелствата по случая, и по-специално на спецификите на съответния пазар, че този картел е могъл да доведе до прилагането на цени, защитени от ценови чадър, от трети, действащи самостоятелно лица, както и че участниците в посочения картел няма как да не са знаели за тези обстоятелства и специфики. Запитващата юрисдикция следва да установи дали тези условия са изпълнени.
- 35 Kone и Otis сочат, че исковете за поправка на вреди, претърпени поради завишени цени вследствие на наличието на ценови чадър, представляват искиове за обезщетение с наказателно предназначение, тъй като вредата, претърпена от ÖBB-Infrastruktur, не била съпроводена с обогатяване на жалбоподателите по главното производство. Следва все пак да се отбележи, че правилата в областта на извъндоговорната отговорност не поставят в зависимост размера на подлежащата на обезщетяване вреда от ползата, реализирана от извършителя на нарушението, причинило тази вреда.
- 36 Посочените жалбоподатели освен това поддържат, че тези обезщетения могат да разубедят съответните предприятия да оказват съдействие на органите по конкуренцията при разследване на делата, което би било в разрез с принципа на ефективност. Все пак обаче следва да се напомни, че програмата за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер е въведена от Комисията посредством приетото от нея Известие относно освобождаване от глоби и намаляване на техния размер по делата за картели (ОВ С 298, стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 5, стр. 3), лишено от законодателна сила и не обвързващо държавите членки (Pfleiderer, EU:C:2011:389, т. 21). Следователно посочената програма за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер не би могла да лиши лицата от правото да получат обезщетение в производство пред националните съдилища за вредите, претърпени поради нарушение на член 101 ДФЕС.
- 37 С оглед на всички изложени съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 101 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че той не допуска тълкуване и прилагане на вътрешно право на държава членка, съгласно което по правни съображения категорично е изключено участващите в картел предприятия да носят гражданска отговорност за вреди, които произтичат от цените, определени с оглед на действията на този картел от предприятие извън него на равнище, по-високо отколкото в отсъствието на картела.

По съдебните разноски

- 38 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (пети състав) реши:

Член 101 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че той не допуска тълкуване и прилагане на вътрешно право на държава членка, съгласно което по правни съображения категорично е изключено участващите в картел предприятия да носят гражданска отговорност за вреди, които произтичат от цените, определени с оглед на действията на този картел от предприятие извън него на равнище, по-високо отколкото в отсъствието на картела.

Подписи